Národní kulatý stůl na téma Sexuální zneužívání mentálně postižených uživatelů v ústavních službách

V rámci projektu jsme uspořádali kulatý stůl na téma **Sexuální zneužívání mentálně postižných uživatelů v ústavních službách**, kterého se zúčastnili experti na danou problematiku, zástupci Ligy lidských práv, zástupci Advokátní kanceláře AK Matiaško, zástupci Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva práce a sociálních věcí, zástupci police ČR.

Jak uvedl Petr Eisner, tak má více než 60% lidí s postižením zkušenost se sexuálním zneužitím. Důvodem je zejména nedostatek sexuální osvěty, problém s intimitou a soukromím v zařízeních. Stejně tak jako problematické vidí, že plno lidí v zařízeních nerozezná, že se o sexuální zneužívání vůbec jedná.
Anna Hofschneiderová hovořila o lidskoprávní perspektivě sexuálního zneužívání mentálně postižených lidí (více v prezentaci).

Co vzešlo z kulatého stolu?
Je nutné řešit tuto problematiku. Chybí oficiálně daný postup, jak se člověk má v této oblasti chovat (míněno pracovník zařízení), v zařízeních není povinný protokol sexuality. Je nutné více v zařízeních pracovat se sexualitou. V tomto bodě je dobré poznamenat, že člověk s postižením může být jak oběť, tak agresor.
Nesoulad policie v šetření a přístupu k těmto trestným činům u lidí se zdravotním postižením – ujasnit si jednotný postup. Zástupce Police ČR přislíbil zjistit příklady dobré praxe, aby případně zařízení věděla, jak v dané situaci postupovat.
Sociální služby musí mít na paměti, že policie je povinna se zabývat každým oznámením o podezření ze spáchání trestného činu, musí vždy případ prošetřit a nemůže ho bez odůvodnění odložit (nezáleží, jestli byl pachatel příčetný nebo nepříčetný).

Dále se řešila **Oznamovací povinnost vs. mlčenlivost** – vše, co se dozví o klientovi v souvislosti se službou; v souladu se zákonem o sociálních službách lze povinnost mlčenlivosti prolomit buď na základě písemného souhlasu klienta, v němž je uveden důvod a účel, nebo na základě jiného zákona; v souvislosti s případy, kdy se sociální služba z hodnověrného zdroje dozví informace, které by nasvědčovaly tomu, že došlo ke spáchání trestného činu, bude k prolomení povinnosti mlčenlivosti docházet především na základě skutkové podstaty trestného činu nepřekažení trestnému činu (§ 367 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku; jedná se o situace, kdy se trestný čin ještě nestal, nebo k němu stále dochází), anebo na základě skutkové podstaty neoznámení trestného činu (§ 368 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoníku; jedná se o situace, kdy se trestný čin již stal a už k němu v době oznámení nedochází); obě zmíněné skutkové podstaty fungují na principu, že přesně vymezují, jaké trestné činy je třeba oznamovat, přičemž tento výčet je širší u nepřekažení trestnému činu; z hlediska námi sledovaných skutkových podstat (znásilnění, sexuální nátlak, týrání svěřené osoby) je znásilnění uvedeno pouze u skutkové podstaty nepřekažení trestnému činu, nikoli neoznámení trestného činu, sexuální nátlak není uveden u žádné z těchto skutkových podstat, týrání svěřené osoby je naopak uvedeno u obou skutkových podstat; oznamovací povinnost je výslovně prolomena spíše v užším než širším okruhu případů, přičemž pro poskytovatele sociálních služeb tak může vyvstat otázka, zda může prolomit svou povinnost mlčenlivosti i v případech, který není

výslovně uveden v daných skutkových podstatách (např. v případě, že se dozví, že došlo ke znásilnění klienta, ale k danému trestnému činu již nadále nedochází); tuto situaci je třeba řešit především na základě vyhodnocení a metod sociální práce – v případě, že klientem sociální služby je poškozený trestného činu, který se sám bránit nedokáže, anebo nedokáže posoudit důsledky a význam takové obrany a tudíž není schopen samostatně posoudit, jestli o tuto obranu stojí, lze formulovat jako povinnost poskytovatele klientovi pomoci s uplatněním jeho práv a zajistit mu přístup ke spravedlnosti; poskytovatel v takovém případě může argumentovat tím, že se jedná o poskytnutí pomoci při uplatňování práv a oprávněných zájmů; případně se může hájit i tím, že nemůže být nucen k přesné kvalifikaci protiprávního jednání, protože to je úkolem orgánů činných v trestním řízení; lze tedy uzavřít, že poskytovatel může orgánům činným v trestním řízení oznamovat i trestné činy nad rámec výslovného zákonného prolomení povinnosti mlčenlivosti, pokud to vyžaduje zájem a ochrana práv klienta.

Dále se řešil **zákon o odpovědnosti právnických osob**. Právnické osoby jsou již nyní odpovědné za některé trestné činy, dle zákona o odpovědnosti právnických osob. Chystá se ale novela rozšiřující skupinu trestných činů, za které by byla postižitelná (nyní ve II. čtení; mělo by tam nově spadat i týrání svěřené osoby)